

Література

1. Бурова Л.Г. Загадочный мир грибов. – М.: Наука, 1991. – 97с.
2. Грибы: Справочник // Пер. с итал. Ф. Двин. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астраль», 2001 – 304с.
3. Дудка И. А., Вассер С. П. Грибы: (Справочник миколога и грибника). – К.: Наукова думка, 1987
4. Зерова М. Я., Атлас грибів України. – К.: Наукова думка, 1974. – 252 с.
5. Зерова М.Я., Раджівський Г.Г., Шевченко С.В. Базидіоміцети / Визначник грибів України. Т. V, кн. 1 – К.: Наукова думка, 1979. – 565с.
6. Зерова М.Я., Сосін П.Е., Роженко Г.Л. Базидоміцети / Визначник грибів України. – Т. V, кн. 2 – К.: Наукова думка, 1979. – 565с.

ПОШИРЕННЯ ТА ОХОРОНА РІДКІСНИХ ВИДІВ РОДУ *CAREX* НА ТЕРИТОРІЇ БАСЕЙНУ Р. УДАЙ

Лобань Л.О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Територія басейну р. Удай, площа якого 7030 км², розташована в межах двох областей: $\frac{3}{4}$ площі – в південних районах Чернігівської області і $\frac{1}{4}$ – в північних районах Полтавської області.

За геоботанічним районуванням [1], досліджуваний регіон розташований в Бобровицько-Бахмацькому і Яготинсько-Оржицькому районах Бахмацько-Кременчуцького округу та Прилуцько-Лохвицькому районі Роменсько-Полтавського округу Лівобережнопридніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області.

При вивченні рослинного покриву нами у складі багатой та різноманітної флори басейну р. Удай було визначено, що значне місце займають рідкісні види, які охороняються на регіональному рівні. Серед них ми відмічаємо види із роду *Carex*, місцезростання яких нами вперше було виявлено в результаті досліджень.

До цієї групи належить два види – *Carex brizoides* L. та *Carex hartmanii* Cajand.

Carex brizoides – температурний субокеанічний центральноєвропейський вид. В Україні він поширений і утворює ценози в Прикарпатті, Правобережному Поліссі, в Західному та Правобережному Лісостепу. Даний вид занесено до обласного списку регіонально-рідкісних видів у сусідній – Сумській області, а у Брянській області (Росія) – до «Красной книги Брянской области» [3].

За еколого-морфологічними ознаками – це довгокореневищний вид, який належить до екологічної групи мезофітів (стосовно водного режиму).

На Лівобережжі окремі невеликі ділянки ценозів *Carex brizoides* на Лівобережному Поліссі описали О.В.Лукаш та Ю.О.Карпенко [6] – в Городнянському та Борзнянському р-нах Чернігівської обл. В Борзнянському р-ні вид знайдений в урочищі “Великий Бір” у неглибокій западині овальної форми посеред соснового лісу.

В Лівобережному Лісостепу нами популяція даного виду була вперше виявлена неподалік від с. Валентієво (Ніжинський р-н) в невеликому лісовому масиві (урочище “Лосинівське”), який переважно складається з *Betula pendula* Roth, з домішкою *Quercus robur* L. та *Populus tremula* L. Він зростав в асоціації *Betuleto–Quercetum franguloso–caricosum (brizoidis)* [5]. Угруповання *Carex brizoides* практично займало все невеличке овальне

зниження площею 180 м², зі зрідженим деревостаном з *Q. robur* та *B. pendula*. Підлісок – негустий з *Frangula alnus* (0,2–0,3). *Carex brizoides* утворював густий трав'яний покрив (70–75 %). У травостої поодинокі траплялися *Lysimachia nummularia* L., *Vicia sepium* L., *Dryopteris cartusiana* (Will.) Н.Р. Fusch.

Угруповання, у трав'яному ярусі яких домінує *Carex brizoides*, занесені до "Зеленої книги" України [2] і підлягають охороні.

Слід зазначити, що територія лісового масиву не входить до складу територій природно-заповідного фонду Чернігівщини, а враховуючи, що на цій території зростають ще ряд рідкісних видів, нами запропоновано створення ботанічного заказника місцевого значення «Лосинівський».

Carex hartmanii – субконтинентальний європейсько-західноазіатський вид, ареал якого охоплює Скандинавію, Естонію, Латвію, Німеччину, Польщу, Швейцарію, Австрію, Болгарію, Кавказ, Північну та Середню Азію.

За еколого-морфологічними ознаками – це довгокореневищний вид, який належить до екологічної групи гігомезофітів.

На території Лівобережного Полісся відмічають лише декілька місцезнаходжень в Чернігівській та Сумській обл.

Нами цей вид виявлено між с. Припутні та с. Вишнівка (Чернігівська обл., Ічнянський р-н) [4]. Вид утворював смугу понад берегом р. Удай. У густому одноярусному трав'яному покриві (70 %) *Carex hartmanii* (40–45%) зростав з *Phragmites australis* (Cav.) Trin ex Steud (15 %), *Iris pseudacorus* L. (2 %), які утворювали смугу на мілководді. Тут також знайдені поодинокі екземпляри *Ostericum palustre* (Bess.) Bess. та *Lathyrus palustris* L.

Рідкісні лучні угруповання з домінуванням *Carex hartmanii*, відмічені для Східного Полісся, занесені до "Зеленої книги" України.

Забезпеченість видовою охороною на території природно-заповідного фонду Чернігівщини та пропонованих заказників представлені в таблиці.

Таблиця №1

Вид	Охорона			Природно-заповідні території	
	ККБО	Чо	Со	1	2
<i>Carex brizoides</i> L.	+	+	+		+
<i>Carex hartmanii</i> Cajand.		+	+	+	

Умовні позначення: ККБО – Красная книга Брянской области; Чо – обласний список регіонально-рідкісних видів Чернігівської області; Со – обласний список регіонально-рідкісних видів Сумської області; 1 – гідрологічний заказник загальнодержавного значення "Дорогинський"; 2 – пропонований ботанічний заказник місцевого значення „Лосинівський”.

Таким чином, аналіз сучасних місцезнаходжень видів рідкісних рослин регіональної охорони із роду *Carex* вказує на їх поодинокі місцезнаходження на території басейну р. Удай. Для території Чернігівщини місцезростання даних видів відмічаються також надзвичайно рідко. З метою покращення охорони видів даного роду пропонуємо включити до складу природно-заповідного фонду новий об'єкт (ботанічний заказник місцевого значення «Лосинівський»). Пропозиції і наукові характеристики по створенню якого нами передані до Державного управління екології та природних ресурсів у Чернігівській області.

Література

1. Геоботаничне районування Української РСР / Під ред. А.І. Барбарича. – К.: Наукова думка, 1977. – 304 с.
2. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
3. Красная книга Брянской области. Растения. Грибы / О.И. Евстигнеев, Ю.Л.Федотов, Н.М.Панасенко и
4. Лобань Л.О. Рідкісні види басейну р. Удай, запропоновані для регіональної охорони (Чернігівська обл.) / Л.О.Лобань // 36. наук. праць викладачів природничо-географічного факультету. – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2007. – Вип. 1. – С. 12-18.
5. Лобань Л.О. Флористичні знахідки в басейні р Удай / Л.О.Лобань // Укр. ботан. журн. – 1999. – Т.56. – № 3. – С. 314–317.
6. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області / Андрієнко Т.Л., Лукаш О.В., Прядко О.І. та ін. // Заповідна справа в Україні. – 2007. – Т.13, вип. 1-2. – с.33 38.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗОНАЛЬНІСТЬ МОНОКАРПІЧНОГО ПАГОНА CHAMOMILLA RECUTITA (L.) RAUSCHERT (ASTERACEAE)

Маховська Л.Й., Буняк В.І.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут природничих наук, кафедра біології та екології*

Вступ. *Chamomilla recutita* широко застосовується в народній і офіційній медицині як протизапальна, протиспазматична, бактерицидна і жовчогінна рослина [3]. У морфолого-біологічному відношенні вона досліджена ще недостатньо. Тому метою нашої роботи було провести структурний аналіз генеративного пагона і вивчити будову його структурно-функціональних зон.

Матеріали та методи. Відбір рослин для морфометричного аналізу проведено у фенофазі повного цвітіння в дендропарку «Дружба» Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Вибірка пагонів налічувала 25 екземплярів. Вивчено епіморфологічні елементи пагона – підраховано кількість метамерів і виміряно основний параметр – довжину міжвузль.

Отриманий цифровий матеріал опрацьовано за методикою [2] з використанням програми Microsoft Excel. Побудовано статистично репрезентативні модельні криві зміни довжини міжвузль метамерів монокарпичного пагона *Chamomilla recutita*.

Результати та обговорення. У функціонально-ритмологічному відношенні пагони за тривалістю розвитку є однорічними, за просторово-морфологічними ознаками належать до типу ортотропних видовжених; за ритмом розвитку – пагони збагачення забезпечують збільшення загальної поверхні рослин за рахунок галуження; за спеціалізацією апекса – монокарпичними.

Висота генеративного пагона *Chamomilla recutita* залежно від умов зростання коливається і складає $70,35 \pm 1,41$ см. Як відомо, пагін має модульний принцип власної організації і складається з фітомерів. У досліджуваного виду він утворений 23-30 метамерами, середнє арифметичне значення якого становить 25.